

“Brexit

er jo så surrealistisk, at man bliver nødt til at grine for at holde det ud

Storbritannien er kløvet mentalt midtover af brexit-spørgsmålet. Men hvor nogle komikere oplever, at brexit-jokes kan ødelægge forholdet til publikum, holder andre fast i, at satiren er et nødvendigt middel til at forene befolkningen i et fælles grin over virkelighedens absurditeter. Man skal bare huske at gå efter magthaverne og ikke befolkningen, understreger de.

JOHAN VARNING
BENDTSEN

Brexit means Brexit, and we are going to make a Titanic success of it», lyder Boris Johnsons karakteristiske, nasale stemme, mens hornet fra det gigantiske dampskib tuder, og de dramatiske forlis-scener fra James Camerons katastrofe-film løber henover over skærmen.

Men besætningen på Titanic er ikke de velkendte ansigter fra Hollywood-succesen.

Tværtimod er det Storbritanniens forhenværende premierminister David Cameron, tidligere udenrigsminister Boris Johnson og daværende Ukip-leder Nigel Farage, der styrer den gigantiske damper lukt mod katastrofen.

Klipppet, der varer halvandet minut og er produceret af den britiske arm af Comedy Central, er i skrivende stund set af mere end 10 millioner mennesker. Og mens de politiske ledere diskuterer Storbritanniens fremtid, og medierne rapporterer om en snart to år lang debat, der har splittet familier og lagt venskab i ruiner, fastholder en række komikere, at brexit-såret kan og skal heles med hjælp fra den britiske hofdisciplin: satiren.

»Først var vi virkelig i tvivl om, hvorvidt vi kunne lave god satire på brexit, fordi debatten er så betændt, og forløbet

er så absurd«, fortæller manden bag det virale Titanic-hit, Josh Pappenheim.

»Brexit-afstemningen og den meget polariserende debat har grundlæggende ændret den måde, briter ser hinanden på. Måske endda for altid. Halvdelen af befolkningen synes, den anden halvdel er EU-elskende, politisk korrekt tanke-politi, mens den anden halvdel ser brexit-tilhængerne som vildledte patrioter, der har solgt Storbritanniens fremtid for retten til at købe krumme agurker. Men uanset hvad det hele ender med, er vi jo nødt til at blive venner igen på et tidspunkt. Og det kan satiren forhåbentlig hjælpe os med«.

Buhen og udvandring

Brexit har kløvet den britiske befolkning midtover – 51,9 procent stemte i 2016 for en fremtid uden for EU, mens 48,1 procent ønskede at forblive en del af unionen. Og mens en række kulturpersonligheder har vægret sig ved at berøre emnet i offentligheden af frygt for at få halvdelen af befolkningen på nakken, insisterer en række komikere og satirikere på latterens forsonende potentiale.

Ifølge Josh Pappenheim var reaktionerne på 'Brexit: A Titanic Disaster' »helt fantastiske«, og det skyldes ifølge den såkaldte *content creator*, at det virale hit tog politikernes egne udtalelser og satte dem ind i en kontekst, der udstillede det bizarre i forløbet omkring briternes farvel til EU.

»Dem, der ønskede at forblive en del af EU, elskede den, fordi den udstillede vir-

kelighedens absurditeter, og samtidig var der mange brexit-tilhængere, som sagtens kunne se det vanvittige i den mildest talt kaotiske måde, politikerne håndterede de vigtigste forhandlinger i Storbritanniens historie siden Anden Verdenskrig på«, siger Pappenheim.

Alligevel er det langt fra hele den britiske satire-verden, der deler Josh Pappenheims mod på brexit-komik.

Sidste år beskrev komikeren Marcus Brigstocke på Facebook, hvordan han aften efter aften på en showturne med brexit-jokes oplevede, at publikum forlod showet undervejs. Ofte akkompagneret af højlydte mishagsytringer.

Det hævdes, at comedy er tragedie plus tid, og noget tydede på, at Brigstockes publikum ikke mente, brexit-afstemningen endnu var på tilstrækkelig afstand.

»Jeg har aldrig tidligere behandlet et emne, der skaber så meget splittelse og utilfredshed. Og jeg har altså gået ret hårdt til religion, for eksempel«, skrev komikeren på sin Facebook-profil.

»Det er en udfordring, jeg normalt vil le elske, men det har vist sig at være et mareridt. Brexit er ikke bare en skrækelig social og politisk udvikling for vores land, det er også gift for komikken«.

Andre britiske satirikere har åbent erklæret, at de betragter brexit som for tragisk til at lave sjov med. En virkelighedens absurditet, som overgår fantasien og involverer for mange og for stærke følelser, som den hæderkronede skotske satiriker Armando Iannucci sagde.

Og ifølge James Brassett, docent ved Institut for Politisk Økonomi ved University of Warwick, hvor han blandt andet forsker i samspillet mellem satire og politik i Storbritannien, er en central del af udfordringen for de britiske komikere, at mange af dem er ideologiske modstandere af Storbritanniens farvel til EU.

»Der bliver lavet masser af sjov med brexit, men der er samtidig en øget påpasselighed omkring netop dét emne. Post-brexit comedy er dog et interessant fænomen, fordi det såkaldte comedy-

establishment for 99,9 procents vedkommende tilhører dem, der ønskede at forblive i EU. Og komikere som John Cleese og Geoff Norcott, der offentligt har erklæret, at de stemte 'leave', er i det store hele blevet ignoreret eller sågar hængt ud som dumme eller racister«, siger han.

»Det interessante er så, at komikernes overordnede konsensus i brexit-debat-

ten ikke stemmer specielt godt overens med selvsamme komikeres opfattelse af sig selv som venstreorienterede og anarkistiske. Og når de så oven i købet begynder at gøre grin med arbejderklassen i det nordlige England, der i høj grad var dem, der stemte for brexit, jamen så krakelerer identiteten som anti-establishment jo«.

I Josh Pappenheims virale brexit-film knækker Titanic til sidst over i to dele. Den ene

med påskriften 48 %, den anden med 52 %. Tallene er en henvisning til afstemningsresultatet, der vidner om en befolkning, som stort set er delt på midten i det spørgsmål, der definerer deres fæles fremtid.

Og netop den splittede befolkning, som deler sig på kryds og tværs af klassiske ideologiske skel, er ifølge James Brassett en anden hovedpine for kongerigets komikere.

»De risikerer simpelthen at fremmedgøre halvdelen af deres publikum med en enkelt joke eller vittighedstegning. Præcis som det skete for Marcus Brigstocke. Hans brexit-jokes viste sig jo at give enormt bagslag, og siden har han ►

Uanset hvad det hele ender med, er vi jo nødt til at blive venner igen på et tidspunkt. Og det kan satiren forhåbentlig hjælpe os med

Josh Pappenheim,
fhv. Comedy Central

NYE BOLLER PÅ SUPPEN. The Times' Morten Morland synes ikke, at det er svært at gøre grin med brexit. »Det eneste, der gør det udfordrende, er, at vi har sumpet rundt i de samme argumenter i flere år nu, så det kan godt være svært at finde på nye og indsigtsfulde vinkler på virkeligheden«. Illustration: Morten Morland

ENIGHED. »Theresa May har jo samlet befolkningen – alle er enige om at være mod hende«, mener illustratoren Mike Dicks, som står bag tegneserien 'The Brexit', der en gang om måneden bliver revet ned fra de britiske kioskhylder. Og det er The Daily Telegraph's Patrick Blower, der har tegnet denne satiretegning, tydeligvis enig i. Illustration: Patrick Blower

jo kastet sig over langt mindre splittende og sprængfarlige emner – som eksempelvis Satan», siger han.

Virkeligheden overgår fantasien

Historisk har den hårdtslående britiske satire udmærket sig ved at pille politikerne ned fra deres piedestaler og udstille »magthavernes arrogance og hykleri«, fortæller James Brassett.

Når samfundsudviklingen er blevet uudholdelig, har satiren med andre ord fungeret som offentlighedens ventil for frustrationer i alverdens afskygninger – fra Jonathan Swifts små 300 år gamle ironiske 'A Modest Proposal', der tog livet med forholdet mellem englændere og irere, over Monty Pythons surrealistiske 1970'er-satire og til de sene 1980'eres Margaret Thatcher-spiddende avistegninger.

Men, understreger docenten fra Warwick, den gode satire kan være skånselsløs og samlende på en og samme tid. I hvert fald så længe den sparker op ad og ikke gør sig morsom på bekostning af almindelige mennesker.

»Comedy og satire har altid været en måde at binde samfundet sammen på. Når det går dårligt, eller kongeriget som nu er meget splittet, kan den veltemede vittighed skabe sammenhold – også blandt dem, der står på hver sin side af det emne, der laves sjov med. At grine af eliten er en social begivenhed, der suspenderer hverdagens rationalitet for en stund. På den måde har satiren historisk set fungeret som en slags mindre polariserende hverdagsprog for de politiske begivenheder«, siger han.

»Og så kan man jo drage en interessant parallel mellem i dag og det såkaldte satire-boom i 1960'erne, bedst kendt for 'Beyond the Fringe' og Monty Python. Dengang stod vi midt i imperiets opløsning og fandt gennem humoren vores nye ben at stå på. Og sjovt nok befinder vi os i dag i en situation, som minder om dengang – den britiske selvforståelse er for alvor udfordret, og satiren blomstrer igen«.

Men det er ikke alene de britiske satirikers egne politiske observanser, der er en udfordring for det knap så forenede kongeriges karikerende samfundsrevser. Et andet problem er det hæsblæsende tempo, brexit-føljetonen udvikler sig med.

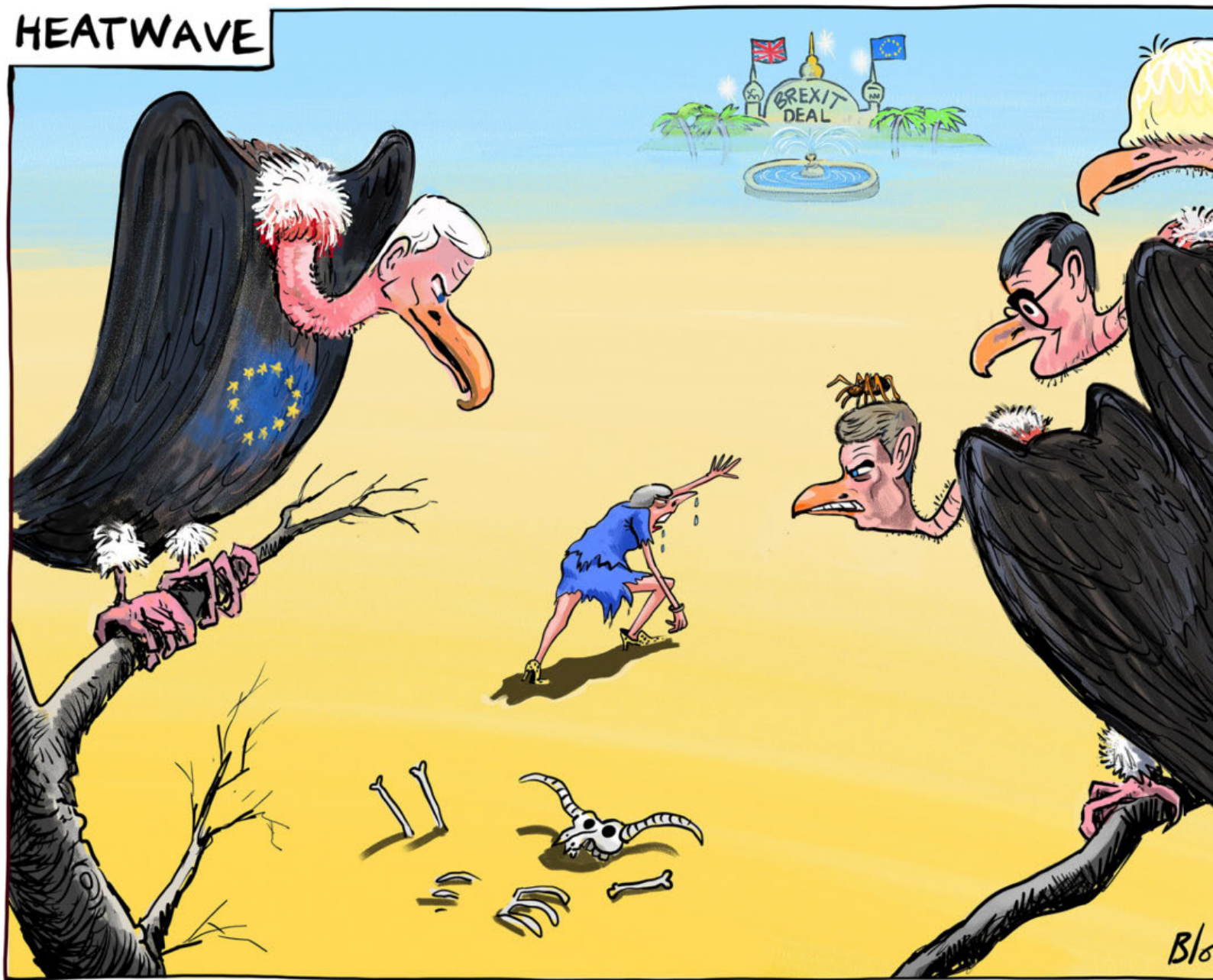
Ifølge Matthew Flinders, professor i Public Understanding of Politics på Sheffield University, risikerer særligt stand up-komikerne simpelthen at være et skridt bagefter, hvis de forsøger sig med aktuelt materiale om Storbritanniens forhold til EU.

»De politikere, der spiller en central rolle i forhandlingerne i dag, og som satirikere jo ofte vil elske at parodierte i deres shows, risikerer at være fortid i morgen. Og hvad gør man, hvis ens karakterer har pensioneret sig selv i det øjeblik, du går på scenen med dit show? Så det er en konstant kamp at være både sjov og *up to date*«, siger Flinders, der har en fortid som vært på et BBC Radio 4-program om netop britisk satire.

»Og desuden er det aktuelle scenarie så bizart, at selv en komikers vildeste overdrivelse mister en del af sin wauw-effekt, fordi det meget vel kan blive morgendagens aktuelle udvikling«.

Alligevel er der behov for komik og satire, der bider de ansvarlige magthavere i haserne, understreger professoren. Og det uanset hvor udfordrende det kan være at lægge det perfekte, satiriske snit ned over en virkelighed i konstant forandring.

HEATWAVE

UDMATTET.

I The Daily Telegraph-tegneren Patrick Blowers udlægning venter både de britiske politikere og EU som gribbe på, at premierminister Theresa May udånder.

Illustration: Patrick Blower

»For det første har det en oplysende funktion i forhold til at give befolkningen et indblik i, hvem der gør hvad og hvorfor. Samtidig har satiren og komikken en psykologisk betydning forstået på den måde, at det er bedre at grine ad noget end at græde over det – også selv om det i sin kerne er dybt tragisk. Satiren er en meget effektiv og vigtig måde at give afløb for følelser. Det er også derfor, satiren har fået en så markant blomstring i USA under Trump«, siger professoren.

Biluheld i slowmotion

Det er dog ikke alt ved brexit, der nødvendigvis er til at grine ad. Både Matthew Flinders og James Brassett understreger, at det vigtigste krav til både vittighedstegnere og stand up-komikere, der vil lave succesfuld sjov med brexit uden at støde publikum fra sig, netop er at gå efter »elite-niveauet i debatten«.

Samme rettesnor arbejder illustratoren Mike Dicks ud fra. Han skabte sidste års tegneserien 'The Brexit', der udkommer en gang om måneden, og som siden lanceringen er blevet revet ned fra de britiske kioskhylder.

»Der er en meget fin balancegang mellem at lave grin med politikerne og så de mennesker, som jo bare stemte efter, hvad politikerne lovede dem«, siger Dicks og tilføjer:

»Og udfordringen er, at selv om der er så mange sjove bestanddele i hele brexit-farcen – bare se på sådan en som Boris Johnson – så er brexit jo ikke sjovt i sig selv. Det er tværtimod et biluheld i slowmotion, vi gennemlever i øjeblikket. Og satire skal heller ikke per definition være sjov. Den skal udstille arrogancen og hykleriet hos magthavere, og derfor handler det også nogle gange om at kunne forstørre noget, der er smertefuldt og ikke nødvendigvis særlig sjovt«.

Mike Dicks begyndte at lave politiske satire-tegninger tilbage i 2014, hvor han især fokuserede på det EU-kritiske parti Ukips fremgang. Det, der begyndte som et hobby-foretagende på sociale medier, fik dog pludselig massiv eksponering i pressen, da Ukip truede med at lægge sag an mod illustratoren.

Opmærksomheden betød en hurtigt voksende fanskare, og sidste år besluttede Mike Dicks at forsøge at gøre hobbyen til en levevej med en månedlig, fysisk tegneserie. Men med det hastigt voksende publikum fra hele det politiske spektrum blev det samtidig tydeligt for Dicks, at afstanden mellem det sjove og det fornærmende var papirstynd.

»Det interessante er jo, at brexit ikke deler vores land i forhold til klassiske, politiske linjer – der er masser af Labour-folk, der er for brexit, ligesom der er masser af konservative, som er imod. Og jeg tror, at mange af mine kolleger undgår emnet, fordi det skaber så meget splittelse. Det vil jo altid være halvdelen

af befolkningen, der mener præcis de ting, du gør grin med«, siger han.

»For mig har den perfekte vittighed den effekt, at der bliver grint lige højt i begge lejre. Og faktisk får jeg flere sure henvendelser fra venstrefløjen end fra højrefløjen. Hvis jeg for eksempel gør grin med deres elskede Jeremy Corbyn, så afføder det en hel del hade-mails. Men for at være helt ærlig forsøger jeg ikke at please publikum. For hvis du begynder på det, så ophører du som regel med at sige noget interessant«.

Et grin i mørket

Selv om flere af de største britiske mediers satiretegnere fortæller, at de gør sig flere overvejelser end normalt, når de laver brexit-tegninger, afviser de, at frykten for at træde befolkningen over tærne afholder dem fra at tage emnet under kærlig behandling. Faktisk snarere tværtimod.

»Det er slet ikke svært at lave grin med brexit. I hvert fald ikke ud fra en overvejelse om, hvorvidt det er for splittende et emne. Det eneste, der gør det udfordrende, er, at vi har sumpet rundt i de samme argumenter i flere år nu, så det kan godt være svært at finde på nye og indsigtsfulde vinkler på virkeligheden«, siger Morten Morland fra The Times.

I begyndelsen var brexit meget kontroversielt, og der var ofte læsere, som blev meget oprørte, når vi gjorde grin med det. Men uanset hvad man måtte mene om selve brexit, er alle efterhånden enige om, at situationen er blevet håndteret exceptionelt dårligt. Så i øjeblikket handler mine tegninger mere om selve processen. Selv om befolkningen er 50-50 på selve brexit, er det jo 100

“
At grine af eliten er en social begivenhed, der suspenderer hverdagens rationalitet for en stund

James Brassett, docent, Warwick University

procent, der mener, vores politikere er uduelige. Så det gør faktisk mit job ret let».

Den opfattelse deler Financial Times' tegner, Jeremy Banks, The Daily Telegraphs Patrick Blower og The Guardians Ben Jennings.

Fælles for dem er, at de er enige om det enorme satiriske potentiale i brexit, men at de forsøger at undgå de lette og stereotype fremstillinger – i hvert fald af borgerne. Også selv om det til tider kan være svært.

The Guardians Ben Jennings fortæller desuden, hvordan den gode satiretegning, »der rammer hovedet på sømmet i forhold til en meget kompliceret situation«, faktisk kan være decideret opbyggelig.

Særligt midt i den situation, kollegaen Patrick Blower betegner som »den mest katastrofale britiske fejl-vurdering siden Suez-krigen«.

»Satiretegnere beskæftiger sig jo ofte med ting, der kan opfattes som skræmmende af læserne – demagogiske ledere, risikoen for atom-apokalypsens indtræden og ikke mindst, uuuuuh, BREXIT! Og nogen gange er det at lave grin med de ting, der gør os bange, den bedste måde at håndtere frygten på«, siger The Guardian-tegneren. Mike Dicks stemmer i.

»Det tragikomiske er jo, at for første gang i løbet af de to år, den her debat har raset, er begge sider enige om noget: Fra nu af bliver det katastrofalt uanset hvad. Og på den måde har Theresa May jo samlet befolkningen – alle er enige om at være mod hende. Det er jo så surrealistisk, at man bliver nødt til at grine for at holde det ud«.

johan.bendtsen@pol.dk

BALANCEGANG. Den god satire gør grin med magthavere og ikke befolkningen, mener en række britiske satiretegnere. Financial Times' Jeremy 'Banx' Banks er en af dem, som jævnligt beskæftiger sig med briternes farvel til EU i sine tegninger. Illustration: Jeremy 'Banx' Banks/Financial Times